

Onog leta Aca je završio drugi a one jeseni ja sam polazio u prvi razred i zato nam nisu branili da po ceo dan lutamo niz polje. Prelazili smo Suvu reku po podnevnjoj vrelini ljutoj kao paljevina, tražili smo zevalicu i kiseljak niz livade i kupine po strnjikama. Tako smo neprimetno stizali čak do Pet hrastova gde smo se penjali na hladni kameni krst koji su nekada o praznicima oviavale prekretoke litije. Aca je sedeo u sredini na vrhu krsta, a ja i Mira sa strane, a Bimbo je morao da moli Acu kao cara, jer on je bio deobe i nije mogao ni da se popne na krst. Ovdavde se naša Kolonija činila još manjom i još prljavijom, a kroz žitki sjaj avgustovskog zlata jedino je Advokata kuća na obali ličila na pravu kuću zato što je bila najveća. Oni su se naselili tu davno pre nas, još u doba kad je ovuda proticao jedan rukavac Reke, ali i pored toga što se pretpostavljalo da je u to vreme na njihovom žutom balkonu moglo da bude jako lepo s proléca kad crvena vrba cveta na obali, u Koloniji se verovalo da je Advokata na taj korak prisilila gospa-Gina. Pričalo se da je nosata gospa-Gina čak i u cvetu svoje mladosti privlačila čoveka jedne svojom bogatom odevinom, a Advokat je bio rodom iz Prekorečja od nekih Čarića. Aca je bio u kući oduvek žene sudile, i kad se jednom saznalo da Građu za njegovu vezu s nekom devojkom o kojoj više niko nije znao bilo šta bliže, gospa-Gina je odlučila da ga što pre udaji od sličnih iskušenja, i tako smo ovde zatekli njih i njihovu kuću i ovu koločtinu prema Građu koju je Advokat obeležio svojim automobilom. Ali u to vreme iz korita Suvre reke smrdelo je na žabokrečnu i na truježu koju su dubretari dovozili s Pijace svake subote i na žutom balkonu još se jedino

SVETOMIR JANKOVIĆ

zadržavao Beli Miš i to samo ponekad kad bi bacao balone. Oni su se dizali visoko i leteli su niz polje prema nama, a mi smo na toj daljini zaboravljali da oni pripadaju onome koga mrzimo i trčali smo za njima kao da su naši sve dok nas Reka ne bi zastavila. A onoga leta kad dole na Reči upoznao smo i Prosjaka i potom smo odlazili češće onamo. Obično smo ga videli još iz daljine na istom mestu gde smo ga videli i prvi put, a od ostalih pecača razlikovali smo ga po tome što nam je ličio na suru uplašenu pticu na nekom panju na obali. Bio je to prljav hromi čovečuljak nalik na uplašenu pticu, bio je prljav i gadan, iz usta mu je smrdelo na mućak a na glavi je nosio onaj isti šešir sa dve rupe što smo ga danima šutirali po bunjištu u Suvjoj reci pre nego što ga on našao, toliko je bio prljav i nikakav, i čučao je na obali skoro savijen u klupko držeci zardalu udicu na očeurnoj višnji pasjag drena i većio intenzivnije nego u sebi u bradu zbog čega se u Koloniji govorilo da nije sam. Mi smo mislili da peca, ali on nam je kasnije rekao da to radi samo od tuđe. Pecači iz Grada vikali su na nas i vijali nas koprivom po obali, zatim po prvi put i njemu prilazili plašljivo i oprezno; ali on je bio naj-srećniji čovek kad smo mu prišli i najpre se dugo smejuju i mrljao nešto, a potom je govorio da smo mi oca najrećniji rođo zato što ne znamo za tugu zemajsku i nije znao šta radi i umalo nije skočio u Reku od radosti. Pre nego što smo ga tu upoznali, vidali smo ga u Koloniji već nekoliko puta početkom onoga leta i znali smo da je isprva videlo veliko interesovanje za njega jer Kolonija zadugo nije imala nijednog prosjaka. Dole u Građu bilo je više njih, ali nijedan nije avraćao ovuda, i mom ocu to nije bilo pravo i govorio je da čak i prosjaci vide našu sirotinju i da nas čak i oni izbegavaju, zato je bilo mnogo sveta iza taraba kad je on prošao našom ulicom po prvi put dižući prašinu onom šepavom nogom i mašući rukama oko glave kao da se brani od oca, ali gospa-Gina je uskoro počela da govori Belom Mišu da će ga prosjak pojesti ako samo ne ulazi u kuću čim mu ona kaže i ako ga samo zatekne na obali i mi mom oca opet nije bilo pravo i rekao je da će sad za njim naići četa prosjaka ako samo oseće naša meka srca i nagovarao je sve da mu baš ništa ne udele. U Koloniji je uskoro zavladao bojazan da će našu sirotinju razgrabit prosjaci i skitnice, zato se o njemu mnogo pričalo kao što se priča o zlu i nesreći, žene su govorile da je nekada bio bogat i da je imao tri suta ali ni sam Sotir Coravi nije umeo da nam kaže gde on spava i kakav je kao čovek, jer on je ipak bio i ostao naš jedini prosjak, a da ih je bilo dva onda bi se o jednom pričalo samo dobro a o drugome samo loše i tako bi svi znali kakav je ovaj šta misle o njemu. Mi smo ga prvi opazili kako ulazi u našu ulicu i sakrivali smo se iza taraba, ali on se nije zalio na svoju sudbinu, niti je što tražio kao ostali prosjaci, zato se zausvajao jeavno kad bi mu neka od žena novokolonij-skih iznela parče hleba na kapiju, a mi smo bez daha gledali kako čučke stoje i liže usta iz kojih je smrdelo na mućak sve dok mu žena ne bi ostavila hleb u prašinu pa onisa, a onda bi ga zgrabio i bezao bi osvrćući se i ličio je na uplašenu pticu. Mi smo preskakali ogradu između avorišta i upuati u pećinjak Acinog oca. Odatle smo najbolje mogli da vidimo kako čunja po bunjištu u Suvjoj reci, a mislili smo da jede trule kore od lubenice i da mu zato iz usta smrdi na mućak. Takav je bio on i takvog smo ga upoznali dole na obali. On nam je potom pričao o svojoj velikoj tući i pominjao je travu koja raste pored vode i koja će ga izlečiti. Bio je to jedini pecač kome smo smeli da prilazimo kag god smo hteli i tako smo ga zavoleli pre nego što smo bilo šta znali o njemu, i mada je Aca neprestano govorio da treba da se desi čudo ili da neka riba načisto pošasavi pa da proguta onaj njegovu zardalu udicu, on mu je često i sam hvatao škabavce po travi, a ja sam mu ponekad kradom donosio parče hleba i prašio mu kad bi me otac istukao zbog toga. A kad se jednom ipak desilo čudo ili kad je neka riba načisto pošasavila, videli smo ga iz daljine kako nam s najvišeg panja na obali naše onim svojim šeširoj i dotrčali smo, a on je ispekao ribu na žaru i svu je razdelio nama a za sebe je rekao da je pojeo već dve taktve. Jeli smo mljeskajući, on je lizao usta iz kojih je smrdelo na mućak i radovao se, potom nam je pričao kako je pobeo od nekudaka gde je bio još tužniji nego sada i bio je po drugi put najrećniji čovek dok smo ga slušali otvorenih usta, mljeskajući, ali ja kraju je ipak pobeo od nas i osvrtao se često preko polja i ličio je na uplašenu pticu. Takvo je bilo naše poznavstvo i našo leto s prosjacom. A uveče smo se vraćali skoro sanjivi i bez misli i ležali po mesečini na ležama onog i belog luka u vrtu Sotira Coravog. Sotir je sedeo između mog i Acinog oca u sumračju na tesanoj klupi pod dunjarom, on je još iz rata nosio crno parče preko onog drugog oka i bio

je poznat u Koloniji kao najzaslužniji čovek za stvar radnika, a mog oca mi su znali kao najveću ciciju novokolonijca i kao onoga koji priča a ne zna šta priča. A Acin otac je posle rada kopao žilice gore po stranama i pravio četke zbog čega mu je onaj sedlasti nos ostao zauvek zariven u grudi kao kalemarški nož. Sotirov vrt je bio tako uređen da se u njemu s večeri priča istorija naše Nove radničke kolonije, ali onoga leta najviše se pričalo o tome kako je Advokatovu kuću zadesila velika nesreća i kako će se oni uskoro iseliti. Zemlja pod nama bila je teška od vreline, Sotirova lula je svetlucala toplo kao dremež i štav vrt je mirisao na dim i sušeno leto, a mi smo imali osećaj da sanjamo i da u snu slušamo ono što se pričalo o nesreći Advokatovih. Pričao je Sotir. On je svoju priču počinjao još od onoga doba kad je ovuda bilo samo utrina i peskovita pustara bez ijedne kuće, potom je prelazio na život Advokatovih dole u Građu i tvrdio je da se Advokat nikada ne bi naselio ovuda do dole nije izbliza afeta u vezi s onom devojkom o kojoj sad više niko ne bi znao da kaže ništa bliže i da ga potom nosata gospa-Gina nije prisilila na to. Taj uvodni deo Sotir je završavao tvrdnjom da je nosata gospa-Gina imala lukav plan, ona je najpre za njega s proleća je mirisao cvet svrene drve, leli su se žuti cvetovi odonud iz polja. Tako je pričao Sotir, odložio s tople zemlje skoro sanjivo od umora mi smo zurlili u tamu pod dunjarom, iskre iz njegovog lule skakale su i trnule kroz tamu kao daleke zvezde, činilo nam se da se moj otac smejuju i da Acin otac uzdiše. Šta znao školovan čovek, govorio je na to moj otac i smejaio se a nije znao zašto se smeje. Za njega ni molba ni žalba nisu ništa. Život je nepravda, govorio je Acin otac i nos mu je bio zariven u grudi kao kalemarški nož. Život je nepravda, jedini su rođeni da žive a drugi da se muče. Ali Advokatovu kuću je uskoro pogodila velika nesreća. To se sigurno dogodilo pre nego što je Fabrika Hempo proradila po drugi put a možda čak i pre nego što smo mi uopšte pomislili da ćemo napustiti selo, a kao početak te nesreće može da se uzme onaj dan kad su odložio iz Grada izišla dva inženjera na uvidaj i kad se saznalo da se podiže visoka kamena brana onamo gde se Reka račvala i da će sva voda biti odbijena niz glavnu maticu. Za njima su došli kamioni s kamenom, mašinama i zidari. Sotir je verovalo da su opet bile žene u pitanju i da se radi o svetli. Tako je ovaj likavac pošao suva Reka, a kad je iz juroti naša seljačka ne-maštine počela da rbe ovuda naša Kolonija, već se i zvao Suvra reka i njihov žuti balkon je već odavno gledao na žabokrečne mrtvace između kojih je u divljem neredu dikalo žbunje crvene i bele vrbe i pasjeg dreva. Sotir je onda pričao kako smo se mi naseljavali i kako je pustara otk Advokatove kuće ličila na ciganski logor, po danu su truckala kola natovarena našim starudijama, po noći su gorele vatre u kojima je praštao prezreo kukuruz, naše sirotinjske kuće nicalu su kao pećurke, mi smo novokolonijca ležali samo licem prema plamenu, nad nama je nebo bilo visoko i prašina se po noći povlaćila prema Građu. Mnogi su osećali slabost i mislili su da će umreti u znoju i da neće biti okupani jer nisu stizali ni znoj sa čela da obriše. Neko je čekao poštu od rođaka ili nešto drugo što nikako nije stizalo. I tako je ovo postalo naselje čak i pre nego što je iko stigao da uvidi kako je u pitanju ništa manje nego naselje i zato je naselje neko vreme bilo bezimeno. Ali neko je uporno čekao poštu od rođaka ili nešto drugo što mu nikako nije stizalo i taj se požalio Sotiru Coravom. Sotir je odmah shvatio u čemu je stvar i mnogo se zabrinuo. Ona je na brzi naredio velike vatre. Sotir je odmah predložio da naše naselje bude Nova radnička kolonija i da bude tretirano kao deo Grada, ali zboru su prisustvovali i mnogi opštinarji iz Grada i oni su počeli da pominju opterećene fondove za izgradnju. Neko od njih predložio je da ostanemo naselje zvano Suvra reka kao zasebno selo, nato su se radnici Fabrike Hempo pobunili, Sotir je počeo da objašnjava opštinarima da se mi nismo preselili iz jednog sela u drugo već da smo se naselili u Građu, radnici su vikali dokle ćemo mi da budemo seljaci i da se naša volja ne poštuje i nisu hteli ni da čuju i napustili su zbor, jedino je Sotir Coravi ostao s opštinarima pored vatre na utrini i oni su potom morali da popuste. A godinu dana nakon Sotirove pobeđe na zboru birača odložio stiče naredba da se Suvra reka zatrp. Ovdje je već stajalo naselje zvano Nova radnička kolonija i naselje je bilo deo Grada, ali kamioni počeli da dovlače svakojačke ruševine čije se poreklo nije znalo, a dubretari su svake subote dovozili kuru od lubenica i drugu nečistoću s Pijace da zatrpaju Suvu reku. Tako Suvra reka postade ustajale za čitav Grad, nad Kolonijom se širio mirad ustajale vode i truleže, noću ovuda počela da se okupljaju psi litalice i kljui su se i zavijali kao kad nesreću, a zapadni vetar je zaspao žuti balkon nečistoćom i smradom. Ona Sotir reče da siljaj nos gospa-Gine više neće moći da iskljia sav smrad da će s Advokatovih biti onako kako ona kaže. Tako smo saznali da će se Advokatovi odseliti. Ležali smo na ležama skoro sanjivi skoro usnuli od umora i glas Sotirov plivao je visoko povrh nas i vrt je postajao zagušljiv od gorkog mirisa dima i leta, zato možda nismo ni shvatili sve onako kako treba i nismo se ni oglašili, samo smo se onoga časa našli na nogama kao po dogovoru i počeli da skaćemo čučke u polutama na mesečini kao crni davoli. Držali smo za ruke i skakali i možda nismo ni dodirivali zemlju, možda smo je po prvi put dodirnuti tek kad smo glavčake podavali još crnji dremež, potom smo čučke zurlili u tamu i tada nam činilo da se odložio sve vidi obrnutu u odnosu na ono što je Kolonija već godinama gledala i znala: stajali su u tami pored tesane klupe sva trojica i moj otac je zarivao nos u grudi i udavio kao Acin otac, a Acin otac je

počinjao da priča i da ne zna šta priča kao moj otac, a Sotir ih je grlio i smejaio kao nikad pre. Lude glave, govorio je Sotir i smejaio se kao da opet ima oba oka. Lude glave. Dolaze crni dani za Koloniju, govorio je moj otac uzdižući. Mi više nećemo imati svoj pismenog čoveka u Koloniji ni svog Advokata. Sotir Coravi se smejaio i grlio mog oca. Misliš da će on prodati ovu kuću, zapitkivao je Acin otac neprestano. To će ona odlučiti, odgovarao je Sotir. Život je nepravda, govorio je na to Acin otac. Ja ću umreti kao siromah i moja će deca ostati siromasi. Moj otac je uradio. Ležali smo povaljeni po ležama lica zaprtanim od nosa u toplu rastresitu zemlju, i dahali kao premoreni psi uzdižući sušnu zemlju i zagušljiv miris dima i gorki miris leta. Nismo mogli da znamo šta se to s njima događa. Ona Sotir viltenu. Ej momčine nemoj da mi poredete leju. Skočili smo i počeli da galamimo, mada nismo znali šta to Sotir ima da nam saopšti. Njih trojica su opet sedeli i moj i Acin otac gledali su u zemlju, a Sotir je punio lulu duvaajući kroz kamiš. Ona Sotir uzme Bimba na koleno i reče. Momčine krajnje je vreme da tamo na bunjištu u Suvjoj reci nađete po jednu staru kantu da obratite. Beloga Miša onako kako je on vas dočekao. Mi smo zagalamili još više, a Bimbo je počeo da priča kako su nas Beli Miš i gospa-Gina dočekali još prvoga dana kad smo se naselili. Sotir je znao za ovu priču, mi smo je svi pričali po nekoliko puta pre ovoga i on je govorio da jeto kod nas dece još uvek očuvani onaj zastareli poredak po kome jedni imaju sve a drugi nemaju ništa, a te večeri tu priču je pričao Bimbo i Sotir je opet rekao da to poredak ali da ćemo mi njega otrpiti onako kako je

Neto s prosjakom

10-747 08349

on nas dočekao. Ona je Aca pitao hoće li i to biti poredak kad mi budemo lupali u stare kante za njima i Sotir je rekao da hoće. Ja sam čutao i sećao sam se šta je bilo dalje kad sam sve to ispričao svom ocu i setio sam se kako se moj otac tada duboko zamislio i kako je rekao da se on tome nije nadao od njih. Bimbo je opet zamislio i to dublje nego prvi put, a ja sam čekao šta će reći i on je rekao. A da mu ti slučajno nisi najku opsovao kao što te znam. Nisam, rekao sam brzo, Nisam mu ništa opsovao, ti si mi sam rekao da mi više nismo seljaci i da više ne smem da psujem. E dobro je što mu majku nisi opsovao kao što te znam, rekao je. Njegova majka je Advokatova žena, a ja sam sam nek čovek i ne znam dalje od nosa i meni Advokat može da zatreba. Zato je i tebi bolje da i drugi put budeš dobar kao danas da te davno ne stigne, rekao je, Jesi li utvujio. Ali drugi put ću glavu da mi razbijem ako mi samo opet pisme na seljaci, rekao sam. Ti mi sam rekao da mi više nismo seljaci i da naša Kolonija pripada Građu. Na to se moj otac najpre počeošao iza uva i dok se češao iza uva razmislio je duboko i po treći put, ali potom se uhvatio za kamiš i dok se držao za kamiš više nije mislio ništa. Slušaj ti glavonja, rekao je i povukao kamiš za preljicu da ja ti vidim, Jesi li utvujio. Utvujio sam, rekao sam odmah, Ti ne znaš dalje od nosa i zato ja moram da čutim. Tako, rekao je moj otac i počeo da zapokčava kamiš. Tako. Takav je bio moj otac i tako se on postavio prema njima još u vreme kad smo se ovde naseljavali.

A dve nedelje kasnije dovaio je jak vetar i oni ne izdržaše. Čulo se da je Advokat govorio s radnicima izdaleka. Ona se pronese vest da će kuća na obali biti prodata prvome koji se javi, u Koloniji zavlada veliko uzbuđenje zato što je kuća imala i balkon, mnogi su verovali da je Advokat u nevolji i da će kuća otići ispod cene. Neka im se desi najgore, ni oni nas nisu žalili, govorili su radnici Fabrike Hempo. Nisu bili loši prema ljudima, nisu se mešali u naše stvari, govorili su oni koji su stanovali daleko od njih. Namerno je nešto sešio smmo da bi se izdvojio od nas, govorili su opet radnici. Ona je imala žmijski jezik, govorile su žene novokolonij-ske i kiele ih da nigde svratišta ne žadu. Zvalo se da se Advokat vraća u Grad. Neki su nagadali o kupcima. Najčešće je spominjau lukavli starac Jevrem poznat kao predratni spekulat, jer mislilo se da on i danes ima gotovine, mada mu sinovi postadoše najveći ološ među gradskim rabadžijama otkad ih iz Fabrike Hempo najuriše kao neradnike i kvagadžije. Svi su mogli da čuju kako moj otac uzdiše i kako govori da dolaze crni dani za našu Koloniju, a radnici su mu se podmevali iza leđa i sašaptavali se da će on umreti za Advokatom zato što je ciciju kakvu nema. Najzad se saznalo da kuću na obali kupuje Acin otac.

Ležali smo na ležama i zemlja je još uvek mirisala na gorku sušu, mada se u vazduhu sve jače osećao vonj ustajale vode i truleži. Tih dana zapadni vetar nije prestajao i zato se u vrtu najviše govorilo o njihovom odlasku. Acin otac se smejuju i ponavljao da će mu ovaj vetar srediti cenu, on je tih dana najviše govorio, ali njegov nos se nije izmenio. Pod dunjarom je bilo još mračnije i Sotirova lula je žmirkala nestvorno kao svitac. Mi smo ležali opet skoro sanjivi, ali sada smo se već držali za ruke i čekali šta će Sotir reći na sve. Ona Sotir reče da je Advokat rodom iz Prekorečja od nekih Čarića kojima su u kući oduvek bile sudile i da je tako moralo da bude. Ni ovoga puta nismo zagalamili, samo smo se istoga časa našli u vazduhu u zagušljivoj tami iznad leja kao crni davoli iskakali dvaput duže nego prvi put, potom smo se glavčake surlali u korov dvaput umorniji i zurlili tupo u čestak dunjara i već se činilo da smo usnuli. Tada se ču glas mog oca: Mislim da je Advokat pismen čovek i zato moj sin neće lupati u kantu za njima, on to neće. U mraku je glas mog oca delovao zakasnelo. Osetio sam da ništa ne pamtim i da ću sve zaboraviti. U prvi mah učinilo mi se da se Sotir zagrenao i to je bilo poslednje što sam upamtio, ali Aca mi je pričao kasnije kako je toga časa Sotira zahvatilo ludu napad smeha, kako je greao i kašljao kroz kamiš, kako su rojevi varnica vrcali iz hule. Luda glava, govorio je mom ocu kao ciciji kakve nema u Koloniji. Luda glava, greao je kroz kamiš. Ne bi on za tebe ni olovku bađava zaostrišio a kamo li da ti što napiše, tako ti je to sa svim advokatima na svetu otkad ih ima. Aca je znao da ja ništa ne pamtim kad sam lužan i zato mi je sve pričao. U tami pod dunjarom varnice su trnule kao daleke zvezde. Ja se ničega nisam sećao. Mima je prva bila kao dišem teško, a ja sam je čuo kasnije dok mi je šaptao na uvo. Brzo pomisli na nešto lepo, šapnula je. Prešlo je što si se radovao, sad brzo pomisli na nešto lepo. Umreću ti još noćas, pomislio sam. Moj mali grob u pesku biće prvi grob u Koloniji i iz peska mi će crni trn.

Odlo miki iz proze „Izguđjena bitka“